

Lisa Marie Klinge

Den norske økonomien ved nedtrapping i petroleumssektoren

Bacheloroppgave i Sos2900

Veileder: Hilde Bjørkhaug

Mai 2020

NTNU
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Lisa Marie Klinge

Den norske økonomien ved nedtrapping i petroleumssektoren

Bacheloroppgave i Sos2900
Veileder: Hilde Bjørkhaug
Mai 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Kunnskap for en bedre verden

SOS2900 Bacheloroppgave i sosiologi

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU

Den norske økonomien ved nedtrapping av petroleumssektoren

Illustrasjon: Regjeringen.no

En dokumentanalyse om hvordan minskningen av inntektene fra petroleumssektoren kommer til å påvirke velferdsstaten, og hvilke muligheter Norge har for en miljøvennlig omstilling.

Av Lisa Marie Klinge

Vår 2020

Forord

Jeg ønsker å rette stor takknemlighet til min veileder, Hilde Bjørkhaug, som har vært tilgjengelig og til hjelp underveis i hele arbeidsprosessen, og som har gitt motiverende tilbakemeldinger med hennes positive innstilling for dette prosjektet. Jeg vil også uttrykke takknemlighet til mine medstudenter, som har gitt meg konstruktive tilbakemeldinger, når vi utvekslet spørsmålene vi hadde.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	5
1.1 Formål.....	5
1.2 Bakgrunn for valg av tema	5
1.3 Valg av problemstilling	6
1.4 Avgrensninger	6
1.5 Tidligere forskning.....	7
1.5.1 Bærekraftig utvikling med grønn økonomi	7
1.5.2 Myndighetens medvirkning	7
2.0 Teori	8
2.1 Diskursanalyse.....	9
2.2 Foucault og arkeologisk diskurs	10
2.3 Diskurs og makt.....	11
2.4 Kooptering	12
2.5 Diskurskooptering	12
3.0 Metodisk tilnærming	12
3.1 Kvalitativ metode	12
3.2 Dokumentanalyse	13
3.3 Koding	14
3.3.1 Åpen koding	15
3.3.2 Aksial koding.....	15
3.4 Forskningens kvalitet: Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.....	15
3.4.1 Forskningens kvalitet.....	16
4.0 Analyse	17
4.1 Hva skjer med den norske økonomien ved fall eller svingninger i petroleumsinntekten de neste årene?	18
4.1.1 Effekter på produksjon og sysselsetting ved et varig inntektsfall	18
4.1.2 Effekter på offentlige finanser ved kortsiktige svingninger i oljeinntektene	19
4.1.3 Effekter for nasjonalformue og offentlige finanser av et varig fall i verdien av ressursene på norsk sokkel	20
4.2 Hva innebærer omstillingen for sysselsettingen i Norge?	20
4.2.1 Hva må til for å sikre stabil sysselsetting?	22
4.3 Hvilket tiltak må til for en vellykket grønn omstilling?	23
4.3.1 Potensialet for klimajobber.....	23
4.3.2 Norske studier og muligheter	24
4.3.3 Et bredt spekter av tiltak må til.....	25

5.0 Konklusjon	28
6.0 Referanse	30

1.0 Innledning

I denne delen skal jeg presentere formålet og bakgrunnen for oppgaven. Så skal jeg definere problemstillingen og forskningsspørsmålene. Til sist kommer oppgavens avgrensninger og struktur.

1.1 Formål

Oppgavens formål er å bidra til en bedre forståelse av hvordan den norske økonomien blir påvirket gjennom fall og variasjoner av petroleumsinntekt, samtidig som det gir muligheter for de som blir fristilt fra petroleumssektoren til å gå over til de såkalte klimajobbene, når utfasingen til sokkelen begynner. En NOU-utredning, og en rapport om «100000 klimajobber» blir i denne oppgaven analysert for å gi mer innsikt om dette temaet. Oppgaven belyser også ulike tiltak som burde gjennomføres for å kunne omstille Norge til å bli en klimanøytral nasjon. Grunnen til at jeg har valgt dette tema er først og fremst tematikkens aktualitet, i tillegg å tilegne meg mer kunnskap innenfor feltet, og for å få innblikk i mulighetene og tiltak som allerede har blitt tatt i bruk for en miljøvennlig omstilling fra fossilfrie ressurser til fornybare ressurser.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

At klimaet er i endring, og truer både menneskers og dyrs næringsgrunnlag er det stor internasjonal enighet om (Gran, Ibenholt, Røtnes & Tofteng, 2017, s.2). I tillegg, at disse er menneskeskapt og skaper utfordringer, både lokalt og internasjonalt som krever samarbeid. Norske politikere ble enige om å minske norsk utslipp, og planen er å bli klimanøytral (Gran mfl., 2017, s.2). I Paris-avtalen som også er signert av Norge, sies det at gjennomsnittstemperaturen ikke skal stige med mer enn 2 grader, og helst ikke mer enn 1,5 grad, innen år 2100 (Gran mfl., 2017, s.2). Det at Norge har store oljeforekomstene i Nordsjøen gjorde de til en av de største olje og gass eksportører, men skaper dermed også store klimautslipp. For å bli en klimavennlig og fornybar nasjon har Norge gode muligheter og forutsetninger som trengs for omstillingen (Gran mfl., 2017, s.2).

Gevinsten fra petroleumssektoren har gitt Norge muligheter og velstand, men fører dermed også med seg visse utfordringer (NOU 2018:12, s.14). Allerede i begynnelsen på 1970-tallet, viste det seg at oljeinntektene kommer til å få store konsekvenser for næringsutviklingen og sysselsettingen (NOU 2018:12, s.14). Petroleumssektoren innebærer en sterk etterspørsel av

varer og tjenester og et stort antall arbeidskraft, likevel baserer uttappingen av petroleumen seg på en ikke-fornybar naturressurs, som etter hvert kommer til å ikke være der lenger. I tillegg til at fall og svingninger i petroleumssektoren, og inntektene til det offentlige er usikre (NOU 2018:12, s.14). Ifølge utredningen av NOU, er forslaget om at energiaksjer bør inngå i referanseindeksen til Statens pensjonsfond utland, en mulighet for at den norske økonomien blir mindre sårbar ved et fall i olje- og gassinntektene (NOU 2018:12, s.14). Det som står sentralt, er finanspolitikken, med oppbyggingen av SPU og etableringen av handlingsregelen, som rammeverk (NOU 2018:12, s.14).

1.3 Valg av problemstilling

Å bli miljøvennlig og minske utslipp er et dagsaktuelt tema både i politikken og media. Petroleumssektoren får en stor del oppmerksomheten siden det finnes mange debatter om konsekvensene av å minske produksjonen som egentlig er nødvendig for å minske utslipp. I lys av dette var motivasjonen bak valget for problemstillingen å finne ut om hvordan den norske velferdsstaten kommer til å bli påvirket ved endringer og omstillingen innenfor petroleumssektoren. Jeg ville også finne ut av muligheter til en omstilling mot et nullutslipp samfunn som Norge strever etter å bli. Med dette som utgangspunkt har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvordan vil reduserte inntekter fra petroleumssektoren påvirke velferdsstaten?

For å svare på problemstillingen, har jeg utformet tre forskningsspørsmål.

1. *Forskningsspørsmål*

Hva skjer med den norske økonomien ved fall eller svingninger i petroleumsinntekten de neste årene?

2. *Forskningsspørsmål*

Hva innebærer omstillingen for sysselsettingen i Norge?

3. *Forskningsspørsmål*

Hvilket tiltak må til for en vellykket grønn omstilling?

1.4 Avgrensninger

På grunn av oppgavens størrelse og tidsrammen var det passende å avgrense omfanget. Fokuset ligger på hvordan de to dokumentene argumenterer for muligheter i utviklingen av utfasingen til petroleumsvirksomheten og de kildene de henviser til for å underbygge disse.

Oppgaven fokuserer på Norge, men diskuterer også globale avtaler og samarbeidsprosjekter som er av betydning for Norge og den generelle globale utslippsinnkrenkningen.

1.5 Tidligere forskning

For å vise til den faglige aktualiteten til temaet, har jeg valgt å presentere tidligere forskning som blant annet innebære en forklaring på det stigende fokuset på miljøvennlighet og bærekraft, i tillegg til myndighetenes innvirkning i dette temaet, med noen eksempler fra samarbeidet til myndighetene og organisasjoner.

1.5.1 Bærekraftig utvikling med grønn økonomi

Vi er inn i en tid som gjerne blir kalt for det grønne skiftet, der vi står framfor en usikker framtid og utviklingen går i høyt tempo (Solberg, I. & Valseth, M. 2016, s.231). Bærekraftige løsninger har blitt et krav i markedet, og sirkulærøkonomien er lagt som grunnlag for mange bedrifter. Flere land har blitt enige om en global klimaavtale, og det som før har vært avfall, har nå blitt til produkter og inntekter (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.231). De fleste land er i god framgang innenfor en klimavennlig omstilling, og Norge er blant de som har bygget opp kompetanse som et godt utgangspunkt for å ta imot klimautfordringene (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s. 231).

Et annet sentral felt for det grønne skiftet er bioøkonomien (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.235). Bioøkonomi er en fellesbetegnelse som omfatter effektiv og bærekraftig produksjon av fornybare biologiske ressurser fra jordbruk, skogbruk og havbruk, samt konvertering av disse råvarene til et bredt spekter av produkter, som for eksempel mat, medisiner og helsekost og tekstiler (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.235). Bioøkonomi omfatter nå nye markedsmuligheter, spesielt innenfor nye muligheter til produkter som substitutt til oljebaserte produkter, effektiv bruk av ressursene og nye former for energi. Om fornybare råvarer i økende grad får et større produktspekter, kommer primærnæringen til å øke (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.235).

1.5.2 Myndighetens medvirkning

Norge skal ha et konkurransefortrinn innenfor ressurser og råvarer fra naturen, i tillegg til kompetanse innenfor teknologi og forvaltning av ressurser. En åpen og tillitsbasert kultur gir også et godt utgangspunkt, med gode fundament for formelt og uformelt samarbeid og

selvstendig problemløsning (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.232). Innovasjon Norge har drevet med god kommunikasjon og kontakt med norske interessenter angående bioøkonomi. Målet var å gi en bedre forståelse av behovet til næringslivet, det nye i bioøkonomien og det å bevisstgjøre ledere om mulige satsingsområder (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.236). Innovasjon Norge sin viktigste stilling innebære å gi avlast på risiko, og deres virkemidler som de generelle tilskudds- og låneordninger, passer godt inn i utviklingen av bioøkonomien (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.236).

Innovasjon legger visse føringer (Høibjerg, F.G., 2019, s.12). Det krever en form for substansiell endring, og endringene skal føre til et brudd med tidligere utført praksis. Det som skiller en innovasjon fra en oppfinnelse, er at en innovasjon må iverksettes. Slik kan innovasjon oppstå i spenningsfelt mellom praksis og teori. En idé er ikke innovativ før den implementeres (Høibjerg, F.G., 2019, s.12). Virkemiddelapparatet har i tillegg som oppgave å være en nettverksbygger. For at innovasjonen har framgang, trenger man godt samarbeid mellom bedrifter, kunnskapsmiljø og offentlige myndigheter (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.236). Innovasjon Norge er med på å muliggjøre nettverk og utbytting av ny eksport av tjenester og produkter mellom norske og utenlandske virksomheter gjennom sine internasjonale kontorer (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.237). Det som bioøkonomien forutsetter, er en god balanse av forskjellige teknologielementer. Norge behøver selv med sine mange teknologimiljøer og den høye graden av kompetanse, et internasjonalt samarbeid (Solberg, I. & Valseth, M., 2016, s.237).

2.0 Teori

I denne delen redegjøres for teorien som blir brukt for å svare på forskningsspørsmålene og problemstillingen om en miljøvennlig omstilling og påvirkning av oljeinntektene på den norske økonomien. Hovedteoriene jeg skal bruke er Foucaults teori om arkeologisk diskursanalyse, i tillegg til at jeg skal gå nærmere inn på de ulike former for diskurs og hva en diskursanalyse innebærer. Dette blir fulgt av en forklaring på diskurs og makt, og avsluttes med begrepene kooptering og diskurskooptering. Denne delen er et rammeverk med teori og bakgrunns informasjon for å kunne se hvorfor denne oppgaven er dagsaktuell.

2.1 Diskursanalyse

En diskurs kan tolkes om en enhetlig måte å omtale et fenomen på, og som reflekterer oppfatninger om innforståtte situasjoner (Jensen, 2010 s.187). Det finnes mange ulike måter å presentere visse type saker på, men i en diskursanalyse som forskningsstrategi, har man fokus på språket og konteksten. Den sentrale påstanden i en diskursanalyse, er ikke å tolke den direkte tilgangen til en eksisterende materie, men at tilgangen til de ulike virkelighetene går gjennom språk (Jensen, 2010 s.187).

Enten det er en arkeologisk diskursanalyse eller en annen form for diskursanalyse, er målet å se etter hvordan tekster blir meningsfulle gjennom prosesser av deres produksjon, i tillegg til hvordan de gir mening til den sosiale virkeligheten (Jansen, 2008, s.111). De ulike diskursanalyser, har forskjellig fokus, omfang og interesser. Noen har fokus på enkelte tekster, andre mer på strukturen til teksten som kontekst eller maktforhold. Hver diskursanalyse, har noen av disse aspektene inni seg, og er dermed en metode med høy grad av fleksibilitet (Jansen, 2008, s.111). I tillegg er den politisk av natur, fordi analysen alltid inkluderer analyser av en samfunnsmessig kontekst eller maktforhold (Jansen, 2008, s.111). I en slik analyse går man over ens egne faggrense, og viser til sammenhenger mellom ulike fagområder og deres interesser. Den har potensialet til å vise hvordan handlinger er påvirket gjennom produksjonen av meningen i tekster (Jansen, 2008, s.111).

I en diskursanalytisk studie, inkluderes også aspekter som ikke er spesifisert for disiplinen (Jansen, 2008, s.111). Dette tverrfaglige perspektivet, analyserer og forstår de ulike perspektivene på de ulike fagområdene, og åpner for andre muligheter for flerfaglig og flerkulturelt forskningsarbeid. I tillegg er det en vei ut ifra dens disiplinen «tunnel visjonen», uten å miste ens egne unike perspektiv. Tvert imot, integreres andre perspektiver eller kunnskap i egne visjoner eller perspektiver (Jansen, 2008, s.111). Det positive bidraget fra diskursanalyse om en miljøvennlig omstilling, er introduseringen av en ny debattkultur innenfor dette område, i tillegg til debatten mellom ulike samfunnsforskere og andre fagområder. Det er en måte å vise og forstå ulikheter på, spesielt når det blir kombinert med en kritisk bakgrunn (Jansen, 2008, s.111). En diskursanalyse er en måte å behandle andres livssyn med respekt, tar dem på alvor, og for å kunne bevise og stille spørsmål ved ens egen tro (Jansen, 2008, s.111). Den tillater en syntese av ulike ting, og en åpen dialog om ulike oppfatninger og meninger (Jansen, 2008, s.111).

2.2 Foucault og arkeologisk diskurs

For å forklare en diskursanalyse, er Michel Foucault og hans verk «The archeology of knowledge (1972) ofte et godt utgangspunkt (Jansen, 2008 s.108). Ifølge Foucault, beskrives en arkeologisk diskursanalyse som en sosial språklig diskursanalyse, siden den baserer seg på konstruktivistisk tenking, og fokuserer på kontekstene, istedenfor maktforhold (Jansen, 2008 s.109). Det er viktig å merke seg at hans definisjon baserer seg på en teknisk diskurs, og er derfor begrensende for den helhetlige betydningen av begrepet. I hans definisjon, har man fokuset på tekst og analyse av teksten, og definerer begrepet på følgende måte: “diskurs er sammensatt av en gruppe av sekvenser av tegn, for så vidt de er utsagn, det vil si i den utstrekning de kan tildeles spesielle eksistensformer” (Foucault 1972 s.107 i Jansen, 2008 s.109).

Dannelsen av en diskurs, har ifølge Foucault, fire grunnleggende egenskaper. Disse er; at utsagnet refererer til det samme objektet, i tillegg til å bli uttrykt på samme måte, deler et felles system for konseptualiseringer og har lignende felt eller teorier (Jansen, 2008, s.109). Et av konseptene til Foucaults disposisjon definerer han på denne måten: «En diskurs er en uttrykks-funksjon som involverer ulike enheter. Denne kan for det første bestå av setninger eller proposisjoner, men noen ganger også av fragmenter av setninger, serier eller tabeller med tegn, eller et sett med proposisjoner eller tilsvarende formuleringer. For det andre knytter funksjonen dem til et felt av gjenstander, i stedet for å gi en mening til disse enhetene. For det tredje, åpnes de opp for en del mulige subjektive stillinger, i istedenfor å gi dem bare et emne. For det fjerde plasseres dem innenfor koordinering og sameksistens, istedenfor å fastsette grenser, og for det femte plasseres dem i et rom der de er brukt og gjentatt, istedenfor å bestemme deres identitet» (Foucault 1972 s.106 i Jansen, 2008, s.109).

På den ene siden viser den diskursive formasjonen spesifikasjonen til utsagnet, og på den andre siden beskrives utsagnet. Organiseringen av utsagnet fører til individualisering av den diskursive formasjonen (Jansen, 2008, s.109). Det å beskrive et utsagn, betyr å definere betingelsen for dens spesifikke eksistens, og beskrivelsen av det som blir sagt, er det nøyaktige (Jansen, 2008, s.109). Denne presise beskrivelsen, er etter Foucaults syn, ingen tolkning av det som virkelig har blitt sagt, eller en forklaring for det som ligger bak utsagnet. Foucault mener, at det heller er en beskrivelse av betydningen av dannelsen til forekomstene i utsagnet på et visst tidspunkt eller sted, altså beskrivelsen av hvordan mening produseres (Foucault 1972 s.106 i Jansen, 2008, s.109).

Uttalelser har alltid en bakgrunn, siden de er avhengig av det tilgjengelige ordforrådet på den bestemte tiden og stedet (Jansen, 2008, s.109). En arkeologisk diskurs, eller analyse, er derfor et historisk tilbakeblikk. På grunn av dette, er beskrivelsen av utsagnet, definert som et begrenset system av nåtiden, og den diskursive formasjonen, som en formidler av gap, tomrom, begrensninger eller uenigheter (Jansen, 2008, s.109). En viktig rolle i det Foucault kaller for «historical a priori», er positivitet. Denne a priori, inkluderer, ved siden av at en diskurs ikke bare har mening og sannhet, også historien til diskursen, som kan for eksempel være tilskrevne regler for den diskursive praksisen (Jansen, 2008, s.109). Siden disse diskursive praksiser kan endre seg, kan også denne a priori positiviteten endres.

Diskursive praksiser innebærer systemer, der utsagn er begrunnet som hendelser eller ting. Disse systemer kaller Foucault for «arkiver», arkiver som bestemmer hva og hvordan noe kan bli sagt (Foucault, 1972 i Jansen, 2008, s.109). Arkiver kan ikke beskrives i sin helhet, men er nødvendig og vises i fragmenter, ulike områder og nivået (Jansen, 2008, s.109). Ved å beskrive arkivene, blir forskjellen synlig og grunnen til denne forskjellen blir beskrevet (Jansen, 2008, s.109). Det å oppdage arkivet, beskrive diskursive formasjoner, analysere positiviteter og kartlegging av uttrykket, kaller Foucault for «arkeologi» (Foucault, 1972 i Jansen, 2008, s.109).

2.3 Diskurs og makt

Diskursen skaper altså strukturene og institusjonene som individuelle handlinger er innrammet i, og som opprettholdes av individuelle handlinger (Straume, 2001 s.10 i Jensen, 2010 s.200). Angående maktens relasjoner, er en diskursanalyse i prinsipp som en maktanalyse, der maktbegrepet er mer avvikende enn i en tradisjonell statsvitenskapelig maktforståelse (Lindseth, 2002 i Jensen, 2010 s.200). I en tradisjonell maktanalyse analyseres hvordan A handler for å få B til å gjøre noe han ellers ikke ville ha gjort (Jensen, 2010 s.200). Dette korresponderer med maktforståelsen innenfor bidragene om kooptering, og har en intensjon som innenfor diskursanalysen er fraværende (Jensen, 2010 s.200). I et ikke-diskursivt perspektiv, er avgjørelsene til A noe som har noe med B å gjøre, der B gir en form for motstand imot (Jensen, 2010 s.200). Her har ikke B oversikt over det strukturelle innenfor handlingskonteksten, og i et diskursanalytisk perspektiv har heller ikke A oversikten (Neumann, 2001 s.166–169 i Jensen, 2010 s.200). Det er akkurat dette som er poenget, at ingen i diskursen om en mer miljøvennlig drivemåte, kunne ha en oversikt på forhånd over dens tilblivelse, utbredelse og ikke minst innflytelse (Jensen, 2010 s.200).

2.4 Kooptering

Et annet begrepet som jeg skal gå mer innpå er «kooptering». Utrykket ble allerede brukt av Robert Michels i 1915, men forbindes også med Philip Selznick (1949), som brukte det i en studie av Tennessee Valley Authority (TVA), der han beskrev forholdet mellom myndigheter og grasrotorganisasjoner (Jensen, 2010 s.197). Han definerer begrepet slik: «*Cooptation is the process of absorbing new elements into the leadership or policy determining structure of an organization as a means of averting threats to its stability or existence*» (Selznick, 1949 s.13 i Jensen, 2010 s.197). Koopterende prosesser er altså en justeringsmekanisme, for en autoritet til å garantere stabilitet ved fare for trusler (Jensen, 2010 s.186). Norge skal svekke miljøorganisasjoner gjennom sine sterke korporative systemer, siden det er staten som organiserer dem inn det offentlige (Hernes, 2003 i Jensen, 2010 s.199). Dette skal jeg gå dypere inn på i analysen.

2.5 Diskurskooptering

Diskurskooptering er en spesiell form for interdiskursivitet, og beskriver i et samfunnsorientert diskursanalytisk perspektiv, noe nytt eller noe mer (Jensen, 2010 s.200). Dette er analytisk sett, noe som kan vise fram kraftfulle diskursive prosesser, og på et mer teoretisk nivå, vise til plasseringen av makt i selve diskursen utenfor noen aktørers oversikt og kontroll (Jensen, 2010 s.200).

3.0 Metodisk tilnærming

I denne delen skal jeg begynne med å argumentere for valget av kvalitativ metode. Så skal jeg forklare hvorfor jeg valgte å bruke dokumentanalyse og hva dette er. Følgende viser jeg hvordan jeg har kommet fram i utvalgsprosessen av dokumentene, og grunnlaget for kvalitetskriterier jeg valgte. Til sist tar jeg for meg påliteligheten, gyldigheten og generaliserbarheten av funnene.

3.1 Kvalitativ metode

Den generelle kvalitative forskningen skiller seg fra den kvantitative forskningen i det at det er vektlegging av forståelse snarere enn forklaring, at det er nærhet til det man forsker på, data i form av tekst, og en induktiv fremgangsmåte (Tjora, 2017 s.24). Den induktive fremgangsmåten utvikler generelle sammenhenger ut fra observasjon av enkelttilfeller (Tjora,

2017 s.33). I tillegg forholder seg kvalitative studier ofte til fortolkende paradigmer, ofte med meningsdanning, og hva slags konsekvenser meningen har (Tjora, 2017 s. 24). Jeg har forsøkt å skape et naturlig forhold mellom datamaterialets form, datakildene, utvalgsmetoden og analysen av datamaterialet. I min studie har jeg analysert to dokumenter. Ved de to ulike innslagene kunne jeg sette meg godt inni litteraturen om petroleumssektoren sin nåværende og kommende virkemåte, i tillegg til mulighetene til en mer miljøvennlig handlemåte.

3.2 Dokumentanalyse

Ved å analysere forskjellige allerede eksisterende dokumenter, kunne jeg skaffe informasjon om saksforhold på bestemte tider, steder og med ulike formål (Tjora, 2017 s.183). I dokumentstudier bruker man kun dokumenter som empiri, og tekstanalysen baserer seg på tre faktorer; når de er skrevet, hvor de er skrevet, av hvem, og for hvilke lesere og formål (Tjora, 2017 s.183). En diskursanalyse tar utgangspunkt i hvordan kollektive forestillinger skapes, speiles og opprettholdes gjennom språk, og der forskeren prøver å få innblikk i denne skapelsen (Tjora, 2017 s.183). Man prøver da å utforske sammenhenger mellom språk og virkelighet, der diskurs er struktur av mening som former og formes av språkbruk i en spesifikk kontekst (Tjora, 2017 s.183). Å bruke dokumenter som primærdata var et umiddelbart valg fordi målet var å avdekke hvordan gyldige tall, undersøkelser og muligheter avdekker fenomenet innenfor velferdsstaten sin påvirkning av en nedfasing i petroleumsnæringen.

Valget av dokumentanalyse er både passende til problemstillingen og med tanke på at datamaterialet jeg har benyttet er primærkilden. Følgende er mine utvalgsriterier:

1. Dokumentene skal omhandle fakta om petroleumssektoren, samt tall og forskning med forslag til muligheter mot et lavutslippssamfunn.
2. Dokumentene skal bidra til å belyse de tre forskningsspørsmålene mine som er til hjelp til å finne en nærmere forklaring på problemstillingen min.
3. Dokumentene skal være forskningsbaserte dokumenter
4. Dokumentene skal være publisert nylig og dermed i perioden 2016-2018.

I begynnelsen, fant jeg to dokumenter som speilet temaet fra ulike sider. En av de er en av, Norges offentlige utredninger, som ble utviklet for finansdepartementet fra et utvalg oppnevnt av finansdepartementet, og har hatt som formål å vurdere SPU sine investeringer i energiaksjer (NOU 2018:12, s.7). Bakgrunnen til dette, var et råd fra Norges Bank om at

sårbarheten i statens formue ved et varig fall i prisene på olje og gass kunne ha blitt redusert om SPU sin referanseindeks for aksjer tas ut. Forslaget baserte seg på finansielle argumenter og gjenspeiler ifølge Norges Bank ikke en bestemt synsvinkel på utvikling i oljepris, fremtidig lønnsomhet eller bærekraft i sektoren (NOU 2018:12, s.7).

Det andre dokumentet er en rapport om 100000 klimajobber. Oppdragsgiveren for den samfunnsøkonomiske analysen er «Broen til framtiden», en allianse som består av forskere, fagbevegelser, trossamfunn og miljøbevegelse (Gran mfl., 2017, s.IV). Formålet var å få en realistisk økonomisk rapport som inneholder hvilket muligheter vi har for en nedtrapping av petroleumssektoren. For det første ved å vurdere kostnadene av en nedbremsing, for det andre å basere seg på prognoser som viser mulighet for at Norge få flere skatte kroner i statsbudsjettet gjennom nye investeringer i petroleumssektoren, og så å utvide mulighetsrommet for at staten kan gi flere offentlige investeringer for å opprettholde det høye velstandsnivå, og for å skaffe mulighet til minst 100000 klimajobber for å få ned utslippene. I tillegg til dette menes det at en kombinasjon av gode argumenter, realistiske økonomiske rapporter og et folkelig press kan få til at Norge står foran i prosessen om mindre utslipp, og få andre land til å følge etter. En kontrollert nedtrapping av petroleumssektoren er ifølge rapporten det mest etiske og solidariske å gjøre angående de vi deler jorden med.

Målet var å dekke opp ulike muligheter for at omstillingen til en fossilfri drivemåte skaper minst mulig forandring. Jeg brukte to dokumenter som inneholder tidligere forskning, som bakgrunn i besvarelsen og diskusjonen av problemstillingen. På denne måten har jeg gått den kvalitative veien for å gå i dybden av fenomenet om virkningen på samfunnet ved en nedfasing av petroleumssektoren. På denne måten fikk jeg muligheten til å beskrive forholdet mellom ulike og like deler i dokumentene. Jeg synes at en dokumentanalyse kan gi et godt forskningsgrunnlag, og mitt mål har vært å bidra til økt forståelse om mulige tiltak for en vellykket grønn omstilling.

3.3 Koding

Ved å rendyrke en induktiv empirinær koding er det mulig å redusere påvirkning av ulike forventninger og teorier som enhver forsker mer eller mindre eksplisitt vil trekke med seg inn i analysen (Tjora, 2017 s.197). Målet var å dele datamaterialet opp i meningsfulle og passende deler for fenomenet som ble undersøkt. Kodingen har hjulpet med å lage orden i tekstene, og siden de to prosessene; åpen koding og aksial koding har vært sentralt i analysen, skal jeg utdype disse mer (Boeije, 2010 s.94).

3.3.1 Åpen koding

I første fasen av analysen delte jeg datamaterialet til forståelige deler, sammenlignet de ulike delene og delte de i hovedkategorier og underkategorier (Boeije, 2010 s.96). I begynnelsen av prosessen var det ikke så enkelt å vite hva som var av verdi for prosjektet, derfor begynte jeg med en litt grovere inndeling i første omgang. Forskjellige tekstavsnitt ble gitt meningsfulle betegnelser og adressert til teorien. En del spørsmål kom opp i denne delen, og gjorde at jeg ble godt kjent med datamaterialet. Jo mer kjennskap jeg fikk, jo mer endret jeg i teoridelen, ved å flytte, legge til eller fjerne visse deler.

3.3.2 Aksial koding

I denne fasen av analysen forente jeg datamaterialet, for å skape en relasjon mellom de ulike kategorier (Boeije, 2010, s.108). Denne delen handler om å assosiere hovedkategoriene til underkategoriene. Dette gjøres for å se på egenskapene i hver kategori og for å samle delene (Boeije, 2010, s.108). Det dukket opp nye ideer underveis, der jeg måtte søke på nytt i materialet. Målet her var å skille viktige elementer fra de som var mindre viktige. Ved å lage overskrifter for diskusjonskapittelet, jobbet jeg mot besvarelsen av problemstillingen min. Jeg reduserte og omorganiserte mye. I tillegg var det viktig å holde kontroll over funn, og hva som var teori i dokumentene. Først sjekket jeg om kodene som hittil var nedskrevet dekket dokumentenes innhold. Så la jeg til det som jeg syntes manglet, og så etter om utvalget i teksten var kodet passende. Mot slutten så jeg etter om noen av kategoriene kunne slås sammen på grunn av likhet.

3.4 Forskningens kvalitet: Pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet

En viktig del av forskning er at den kommer nærmest mulig mot sannheten som mulig. Det er for eksempel et viktig poeng å følge med at materialet man etterforsker inneholder nok omfattende informasjon og ikke utelukker viktige aspekter innenfor feltet. Det er også viktig å tenke på hvor mye verdi man legger i forskjellig material, som kan føre til at man ikke ser temaet objektivt nok. Jeg har vurdert dokumentene ut ifra pålitelighet, gyldighet og generaliserbarhet.

3.4.1 Forskningens kvalitet

Pålitelighet handler om intern logikk og sammenheng i forskningsprosjektet (Tjora, 2017 s.231). Det som er idealt, er å være en objektiv observatør, og for å vurdere om dokumentet er objektivt, hjelper det å se etter en viss interessekonflikt og balanse i hvordan den kommer frem. Det man skal se etter er motstridene interesser, støtte til forskningen og begrensninger. Pålitelighetene til oppgaven ble stadfestet gjennom åpenlesing og med å ha fokus på hva argumentene forklarte om hvordan den norske økonomien ved nedfasingen av petroleumssektoren blir påvirket og hvordan vi kan skape muligheter for de utfordringer som oppstår gjennom dette. Det var en fordel at datamaterialet allerede inneholdt en del tidligere forskning, med tall og statistikker som viste pålitelige funn. Dermed var jeg ikke med å produsere funnene, men kunne analysere hvordan situasjonen i petroleumssektoren ble dokumentert av andre. Dette gjorde at jeg kunne undersøke stoffet mer objektivt, men siden det var jeg som valgte ut delene ut ifra helheten, kan dette har vært med å påvirke oppgavens resultat.

Før jeg begynte var jeg usikker på hvilken argumenter jeg skulle bruke i min analyse, dette utviklet seg først når jeg begynte med å kode. Når jeg hadde funnet teorier som jeg skulle bruke, førte dette til at jeg så på funnene på en annen måte. De teoriene jeg valgte, var avhengig av de jeg visste om fra før og av de som var tilgjengelig. I tillegg var det til hjelp å snakke med andre studenter og veilederen for å kunne få et større utvalg gjennom prosessen. Gyldighet handler om en logisk sammenheng mellom utformingen og funn, i tillegg til de spørsmålene man søker svar på (Tjora, 2017 s.231). Gyldigheten styrkes gjennom å vise hvordan man har utarbeidet forskningen gjennom de spørsmålene som ble stilt og svart på. I tillegg til utformingen av disse, og den etablerte kunnskapen i betydelig forskning av materialet i dokumentene. I tillegg burde man ha en kritisk stilling til egnetheten til forskningen, ved valget av datageneringsmetoden og de brukte teoriene i analysen. (Tjora, 2017 s.234).

Angående gyldigheten til oppgaven, har valgene jeg har tatt mye å si. Tilnærmingene jeg har brukt for å gjøre forskningen relevant og at jeg har fått et svar på problemstillingen, har vært med å gjøre oppgaven gyldig. Begge dokumentene belyste problemstillingen min på sin egen måte, og i lag støttet de bort i viktige ord som omstilling, lavutslippssamfunn, klimajobber, muligheter, investeringer, samt ulike tidligere studier om forholdene innenfor temaet. Man må

også legge merke til at det ene er en utredning for regjeringen og den andre er en rapport om 100000 klimajobber, i tillegg til at begge er skrevet for andre formål enn min problemstilling.

Metoden og teoriene jeg har valgt, har belyst viktige elementer som førte til svar på forskningsspørsmålene mine som var derivasjoner av problemstillingen min.

Generaliserbarhet er forskningens relevans av det som er undersøkt (Tjora, 2017 s. 231). Når det gjelder generaliserbarheten til oppgaven, så begrenser seg dette til undersøkelsene som ble gjort i de to utvalgte dokumentene, i tillegg til konteksten og utgangspunktet i disse. Selv om de to dokumentene for analysen min er forskningsbasert, hadde resultatet og mulighetene kanskje blitt litt annerledes om jeg hadde tatt i bruk andre dokumenter. Dokumentene var i tillegg fra årene 2017-2018, og dermed kan nyere dokumenter, vise til mer aktuelle tall og framgang enn det jeg tok utgangspunktet i. Selv om, tenker jeg at gjennom min bruk av den valgte teorien og metoden, kan også andre finne ut om temaet, og forske videre eller nærmere med utgangspunkt i denne oppgaven.

4.0 Analyse

I denne delen skal jeg, gjennom informasjonen fra de to ulike dokumentene som jeg har analysert, vise fram funnene angående mine tre forskningsspørsmål. Dokumentene skiller seg fra hverandre i det at utredningen egnet seg best for å finne svar på det første forskningsspørsmålet, siden den innebære flere beregninger og grunner for eventuelle forandringer av petroleumsinntekten, mens rapporten hadde flere opplysninger angående de to andre forskningsspørsmålene, fordi den innebære en del informasjon om mulige omstillingsmåter og ulike tiltak som kunne ha blitt tatt i bruk. I etterkant av avsnittene anvendes det diskursteori i lag med Foucaults teorier om diskurs, i tillegg til begrepene om diskurs og makt, kooptering og diskurskooptering. Dette gjøres for å se om noe av argumentasjonene kan sammenkobles med det vi så langt vet om mulige virkninger av nedtrappingen til petroleumssektoren. På denne måten, ville jeg forstå diskursen om en miljøvennlig omstilling for alle ut ifra hvordan den argumenteres for, i tillegg til å vise hvordan argumentene blir legitimert gjennom tidligere forskning og analyser, og hvordan man kan forstå denne samfunnsforskningen i sammenheng med den diskursive praksisen.

4.1 Hva skjer med den norske økonomien ved fall eller svingninger i petroleumsinntekten de neste årene?

I en av utredningene fra nettsiden til regjeringen, nevnes det flere forhold som spiller inn i hverandre når petroleumsinntektene minskes eller kommer i endringer, og er en bedre representant for dette forskningsspørsmålet enn rapporten «100000 klimajobber», siden utredningen har mer fokus på det som angår økonomien. Jeg valgte å gå ut ifra utredningen sine tre følgende effekter på den norske økonomien ved et fall i inntektene fra olje og gass:

1. Effekt på produksjon og sysselsetting i fastlandsøkonomien ved et varig inntektsfall.
2. kortsiktig effekt på offentlige finanser ved svingninger i oljeinntektene.
3. Effekter for nasjonalformue og offentlige finanser av et varig fall i verdien av ressursene på norsk sokkel (NOU 2018:12, s.40).

4.1.1 Effekter på produksjon og sysselsetting ved et varig inntektsfall

I utredningen er det skrevet at produksjonen mot petroleumsvirksomheten etter hvert har blitt noe som flere næringer på fastlandet har vridd mot, og dermed har økt sårbarheten for et fall i olje- og gassprisene (NOU 2018:12, s.40). Omfanget til virkningen av et fall i olje- og gassprisene kommer til å være avhengig av om det er endringer som øker tilbudet av olje og gass, eller om prisetallet er på grunn av en svakere vekst i den globale økonomien som minsker etterspørselen (NOU 2018:12, s.41). Etterspørselsdrevet oljeprisfall sies å gi et større negativt utslag i den norske økonomien, enn et like stort tilbudssidedrevet prisfall, viste Holden III-utvalget (NOU 2018:12, s.41).

Noe som skal ha økt aktiviteten i andre deler av økonomien og som bidro til å trekke opp annen norsk eksport, er den tilbudsdrivne handlingen der aktiviteten i verdensøkonomien ble formet av en lavere oljepris (NOU 2018:12, s.41). Når det blir endring i oljeprisen er dette på grunn av forhold på etterspørselssiden, og utslagene i aktiviteten i fastlandsøkonomien blir vesentlig sterkere, enn når det skyldes forhold på tilbudssiden. Selv med et inderlig oljeprisfall, kommer mindre etterspørsel fra petroleumsnæringen til å bli kunne håndtert av den norske økonomien, ifølge en analyse av Holden III-utvalget i 2013 (NOU 2018:12, s.41). Inflasjonsmål og flytende valutakurs, Handlingsregelen for finanspolitikk og oljefondsmekanismen, er tre viktige forhold i den norske økonomien som er grunnen til dette (NOU 2018:12, s.42).

Et eksempel på dette som de nevner, er når oljeprisen falt kraftig i 2014 (NOU 2018:12, s.42). Cappelen-utvalget oppsummerte med at delene i økonomien på veldig mange måter fulgte mønstrene som Holden III-utvalget antok. Det som utviklet seg som beregnet var hovedsakelig de negative impulsene fra petroleumsvirksomheten, mens det som ble større enn forventet var de stabiliserende endringene i valutakurs, rente- og finanspolitikk i Holden III-utvalget (NOU 2018:12, s.42).

I tillegg viste Cappelen-utvalget til at den økonomiske politikken sammen med moderate lønnsoppgjør etter oljeprisfallet i 2014, var med på å få ned utslagene i arbeidsledighet, sysselsetting og aktivitetsnivå (NOU 2018:12, s.42). En av grunnene til at arbeidsledigheten ikke steg enormt, var nedgangen i arbeidsinnvandringen. I tillegg ble det ikke motsvart en høyere nominell lønnsvekst om svekkelsen av kronen, og derfor førte dette til en bedring av konkurranseevnen i det norske næringslivet (NOU 2018:12, s.43).

Flere forhold av tidligere erfaringer, skal vise til at kommende lignende hendelser skal kunne håndteres på en god måte. De tydeliggjør at sårbarheten for et fall har økt de siste årene, siden flere næringer på fastlandet har vridd mot petroleumsvirksomheten. De går etter beregningene til Holden III-utvalget og Cappelen-utvalget, som blant annet sier at den norske økonomien kunne håndtere et kommende oljeprisfall, på grunn av reglene som ble innført. For å understreke dette, nevner de situasjonen under oljeprisfallet i 2014, der mange deler av økonomien fulgte de forventede mønstrene. Det kan tolkes som om de er ganske sikker på at en lignende hendelse kommer til å kunne bli håndtert på grunn av utfallet og de innførte reglene av prisfallet i 2014.

4.1.2 Effekter på offentlige finanser ved kortsiktige svingninger i oljeinntektene

Etter oljeprisfallet i 2014, ble det i Norge plassert et finanspolitisk rammeverk for å kunne styre svingninger i oljeinntektene, i tillegg til dannelsen av fondskonstruksjonen og innføringen av handlingsregelen. Det avgrenses fra opptjeningen til bruken av oljeinntektene. Bare det som er til overs av inntekten som har blitt gjort om til en finansiell formue i SPU blir tatt i bruk (NOU 2018:12, s.43). Dette gjør at den norske økonomien blir beskyttet ved svingninger av de innkommende inntektene fra petroleumsvirksomheten. Norge skiller seg fra de fleste andre oljeeksportørene i det at offentlige budsjetter også kan holde seg i balanse uten å bruke oljeinntektene, dermed er oljeprisen på null (NOU 2018:12, s.43).

Også her blir det henvist til oljeprisfallet i 2014. Med tanke på at dette dokumentet var publisert fire år etter dette oljeprisfallet, kan man se en diskurs som er preget av tanken om at de forventede hendelser utfolder seg ganske lik som den i 2014, siden de argumenterer på en måte, som viser til at kommende hendelser kan bli håndtert slik som - og om ikke bedre - enn den i 2014, på grunn av de nye regelinnføringer. De nevner at Norge skiller seg fra de fleste land i det at det offentlige budsjettet kan holdes i balanse uten å bruke oljeinntektene. Dette viser til at de tar en positiv stilling til styringen i Norge i dette feltet, i tillegg til at Norge har en fordel fremfor andre land, når det gjelder usikkerheten om håndteringen av slike hendelser.

4.1.3 Effekter for nasjonalformue og offentlige finanser av et varig fall i verdien av ressursene på norsk sokkel

Ifølge Oljedirektoratet er det fortsatt omtrent halvparten av ressursene igjen på sokkelen, og derfor ressurser igjen i flere tiår fremover (NOU 2018:12, s.44). I tillegg sies det at vi må forvente at lønnsomheten per produsert enhet kommer til å avta, ettersom ressursene tas fra mer marginale områder med høyere kostnader. I dette tilfellet kommer andelen av den samlede formuesverdien som er hentet ut, være større enn andelen ressursene (NOU 2018:12, s.44).

Omtrent halvparten av ressursene på sokkelen gjenstår, og det forventes en nedgang i lønnsomheten per enhet om man tar de fra mer marginale områder med høyere kostnader. Med sammenligning av årstall og prosentandeler, viser de til hvor mye olje og gass kommer til å utgjøre for produksjon og total markedsverdi for tidligere og kommende perioder. De hentet sine beregninger fra Framskrivningene fra Revidert nasjonalbudsjett 2018, og viser dermed til at det fortsatt er verdi i petroleumsproduksjonen i mange år fremover ved et fall i verdien.

4.2 Hva innebærer omstillingen for sysselsettingen i Norge?

I det forrige forskningsspørsmål har jeg allerede vært litt inn på det NOU-dokumentet argumenterer for angående effekten på produksjon og sysselsetting i fastlandsøkonomien ved et varig inntektsfall. Det som rapporten «100000 klimajobber» representerer angående sysselsettingen i Norge, når man begynner med å utfase petroleumssektoren, blir utdypet her. Det skrives at utfasingen av petroleumsnæringen gjennom omstillingen, gjør at

arbeidsressurser blir ledig for nye muligheter (Gran mfl., 2017, s.3). Disse arbeidsplasser skal bli gjort om til nødvendige klimajobber, og er en del av «grønn økonomi» og er med på effektiv verdiskaping innenfor økologisk bærekraft. Feltene innenfor disse arbeidsplasser skal være substitutter til fossile ressurser. Det som er målet med grønne næringer, er å redusere utslipp, en bedre rensing og en mer effektiv bruk av de knappe naturressursene vi har på jorden (Gran mfl., 2017, s.4).

Utenom petroleumssektoren vil gjennom økonomiske ringvirkninger også andre virksomheter få kravet til omstilling (Gran mfl., 2017, s.11). I Norge skal graden på sysselsetningen som angår petroleumsvirksomheten være ganske høy, og stansingen kommer til å omfatte en rimelig stor del av den norske økonomien. Det kommer til å være flere ressurser for formål som er mer klimavennlig, når petroleumsinvesteringer og driften kommer til å innebære mindre kapital og færre personer (Gran mfl., 2017, s.11). For ansatte og investorer skal det være viktig, at de fristilte og kapitalen innenfor de nye typer klimajobber kommer til å være lønnsomme å investere og arbeide i virksomheter som er klimavennlige. Det menes at å holde sysselsettingen på likt nivå som når uutnyttede ressurser blir utnyttet, forlanger ganske høye offentlige investeringer (Gran mfl., 2017, s.11).

Rapporten går ut ifra at gjennom omstillingen fra petroleumssektoren, blir arbeidsressurser ledig for nye mulige klimajobber. Med eksempler på disse, viser de til ulike mulige felt innenfor slike typer arbeid, i tillegg til nødvendigheten, og hva som er målet med dem. Det menes at ansatte og investorer er ute etter at de fristilte og kapitalen i klimajobbene er lønnsomme å investere i, og være i klimavennlige virksomheter. Dette viser til, at det finnes visse forutsetninger som må bli fulgt, og at det ikke er nok å bare komme med eksempler om mulige klimavennlige felt. I tillegg har mulighetene for klimajobbene, grunnlaget sitt fra tidligere analyser uten egne beregninger. Noe som viser til at de støttet seg på andres forskning og dannet et meningsfelleskap som gir uttrykk for en klimapostivdiskurs.

Subjektene, som her er forfatterne til rapporten, og dens frihet, er her både maktens andre, motstanderen og motsetning. Dette liberale perspektivet kan med Foucaults begreper forklares gjennom at subjektet ikke fremstår som motsetningen til makten, og må erstattes med noe. Ifølge Foucault mister analysen det kritiske potensialet, når makten ikke la seg avgrenses av noe utvendig som kan undertrykkes av makten. Det som fungerer som en forutsetning for en normativ vurdering, er her fremvisningen av mulighetene til klimajobbene. De blir lagt frem i et positivt lys, og viser til at det finnes muligheter, selv med visse barrierer som må overvinnes. Likevel, er det ingen som har fullstendig makt over hva fremtiden vil

bringe. Fremtiden er avhengig av fremtidige mønster og omstillinger og deres suksess mot det ønskede målet angående klimajobber. Subjektene, altså forfatterne, frembringer en viss form for overbevisning om potensialet til Norge angående klimajobbene, men har likevel ikke makten til å kunne si at dette kommer til å fungere som de forutsetter.

4.2.1 Hva må til for å sikre stabil sysselsetting?

I mange av framskrivningene i rapporten som Cappelen m.fl. (2013) og Nasjonalbudsjettet (2017) er det sagt, at petroleumsnæringen utgjør en stor del av aktiviteten i norsk økonomi, men kommer til å ha mindre relevans i årene framover på grunn av nedgang i petroleumsproduksjonen og at andre deler av norsk økonomi vokser (Gran mfl., 2017, s.19). Høyere offentlige investeringene som er lagt til grunn for hva det vil koste for å kunne holde på graden av sysselsettingen er satt høy, og flere forhold kan gjør at den kan holdes oppe med en del lavere offentlige investeringer. Kapitalen som blir til gode, skal ikke reinvesteres i andre norske næringer, men går til investeringer i utlandet. De har altså ikke antatt at det oppstår nye investeringsmuligheter enn det som er aktuell i norsk næringsliv (Gran mfl., 2017, s.21). Det skrives at offentlige utgifter må bli høyere for å kunne unngå omstillingskostnadene (Gran mfl., 2017, s.23). Derfor hadde det vært gunstig om staten sikrer finansieringen av kompensierende tiltak og politikkenring, i tillegg til at forsert utfasingen settes i gang fortst mulig (Gran mfl., 2017, s.23).

En av mulighetene er høyere skattlegging og høyere avgifter (Gran mfl., 2017, s.23). For å kunne unngå at dette kommer til å påvirke valg av arbeid hos individene, har de fokusert på endringer som ikke kommer til å påvirke dette så mye. En mulighet til dette, er å fjerne regler om unntak fra generelle regler eller særordninger. Finansdepartementet beregnet dette i 2016 til 92 milliarder kroner fra skattesystemet og 44 milliarder kroner fra avgiftssystemet. Av dette kommer 36,8 milliarder kroner fra fordelaktig beskatning av bolig og fritidseiendom, 14,6 milliarder fra særregler knyttet til petroleumsskatt og 37,8 milliarder kroner gjennom særregler i merverdiavgiftssystemet. Til sammen er dette 90 milliarder kroner i 2016 (Gran mfl., 2017, s.23). Kanselleringen av disse, kommer til å finansiere det meste av det som trengs (Gran mfl., 2017, s.24).

Et annet tiltak kunne være å øke merverdiavgiften (Gran mfl., 2017, s.24). I 2016 var skatteinntekten fra merverdiavgiften på 266 milliarder kroner. En økning fra 25 til 30 prosent vil gi en økning på 50 milliarder kroner (Gran mfl., 2017, s.24). Et annet alternativ de foreslår, er å bruke midler fra Statens pensjonsfond utland mer enn i dag, men dette sies å

resultere i at handlingsrommet i framtidige statsbudsjett blir komprimert. Konsekvensene innebærer at SPUs totale størrelse kommer til å minskes, om petroleumsinntektene blir lavere (Gran mfl., 2017, s.24).

Det skrives at antall kroner som har blitt gått ut ifra som er nødvendig for å kunne holde på graden av sysselsettingen, ble satt ganske høy, og er bare en av mange måter for å kunne holde den i balanse, for å henvise til at dette er et stort felt med mange flere muligheter. Rapporten går ut ifra at offentlige utgiftene må bli høyere, og at staten skal sette de overordnede målene. Ved å nevne muligheter, men likevel også henvise til ulempene disse tiltakene kan medføre, gir dette et inntrykk av, at de er bevisst på å se på det store bilde og ikke bare leter etter løsninger for høyere investeringer.

4.3 Hvilket tiltak må til for en vellykket grønn omstilling?

Det finnes flere tiltak som må gjennomføres for å kunne klare omstillingen verden trenger for å kunne minske utslipp. Ifølge rapporten «100000 klimajobber», skal de som blir fristilt av å fase ut petroleumssektoren, gå over til de såkalte klimajobber. Grunnen til at besvarelsen rettet seg mest mot rapporten, er på grunn av at NOU dokumentet hadde et annet utgangspunkt for å svare på tiltakene som burde iverksettes.

4.3.1 Potensialet for klimajobber

Rapporten viser til flere studier som har gjennomført undersøkelser for potensielle klimajobber. OECD (2016) har gjennomført studier for klimajobber om potensialet i «havøkonomi» som innebærer sjøfart, fiskerier og oppdrett, offshore vind, marin bioteknologi og naturressurser/økosystemtjenester som fisk, sjøfartsleder og absorpsjon av CO₂, altså sektorer der Norge både har historiske og naturgitte forutsetninger for å kunne klare seg godt (Gran mfl., 2017, s.28). Også IRENA (2016) gjennomførte studier, de handlet om potensialet for fornybar energi mot året 2030. Det som begge studier har til felles, er at de viser utviklingen av internasjonale markeder der leverandører fra Norge kan få et konkurransefortrinn om de får til å bruke den kompetansen og de ressurser på en god måte, som norske virksomheter allerede eier. IRENA (2016) viser i tillegg også at en dobling av fornybar energi globalt i 2030 kommer til å øke global BNP med 1,1 prosent og sysselsettingen med omtrent 25 millioner mennesker globalt, som er en stigning med over 150 prosent (Gran mfl., 2017, s.28). Stigningen kommer til å være innenfor fornybar energi,

spesielt innenfor vannkraft og bioenergi. Noe som i følge av rapporten, kan føre til en global høyere etterspørsel etter norsk vannkraftkompetanse (Gran mfl., 2017, s.28).

Potensialet for de mulige klimajobbene vises gjennom organisasjoner som OECD (2016) og IRENA (2016). De framlegger Norge i et bilde av mye håp og muligheter for mulige klimajobber, og nevner konkurransefortrinn i visse områder om omstillingen blir fulgt av alle parter. Ved å vise til beregninger om å øke det fornybare energi feltet globalt, viser de til at sysselsettingen kunne ha steget betydelig, og dermed understreket mulighetene til dette igjen. Ved å nevne visse felt innenfor fornybar energi, vises det hvor det er mulighet til å skape flest arbeidsplasser.

4.3.2 Norske studier og muligheter

Når det gjelder å omstille seg til en vekstkraftig økonomi, viser rapporten til prosessen som Innovasjon Norge (2015) gjennomførte, for å komme fram til utfordringer og muligheter for næringslivet (Gran mfl., 2017, s.30). De kom fram med seks mulige felt, der tre av de er innenfor det som blir kaller for klimajobber, disse er; Havrommet, ren energi og bioøkonomi. Disse viser likevel bare til muligheter, uten beregnet mulighet for sysselsetting. Her illustreres funnene innenfor teknologier fra petroleumsindustrien og mulige nye områder som kan bli anvendt (Gran mfl., 2017, s.30):

Teknologi	Eksempler på bruksområder i dag	Nye mulige anvendelser
Materialteknologi	Stålkonstruksjon, overflatebehandling, inspeksjon og kontroll	Bygningsmaterialer, offshore vindmøller, romfart
Bore- og brønnoperasjoner	Geologisk kartlegging, kostnadseffektive og sikre boreoperasjoner	Karbonfangst og lagring, mineralutvinning
Subsea	Rørledninger, fjernstyrte fartøy (ROV) og undervannsoperasjoner	Subsea mineralutvinning, undersjøiske strømkabler
Maritime operasjoner	Dynamisk posisjonering, navigasjon og radar, simulatortjenester	Sikker skipsfart og bedre ulykkesberedskap

Automatisert produksjon	Bore- og prosess styringssystemer, kunstig intelligens, og avansert cybernetikk og sensorteknologi	Solcelleproduksjon, prosessindustri, smart-grid
Plast- og kjemikalieproduksjon	Olje og gass prosessering og raffinering	Grønn kjemi og økodesign, biogass, pyrolytiske materialgjenvinning, nedbryt/gjenvinnbar bioplast

Kilde: Agenda (2015), Bellona

På grunn av Norges lønnsnivå som ligger ganske høyt, viste sluttrapporten fra 2016 fra utvalget om grønn konkurransekraft (Hedegaard og Kreutzer, 2016), at arbeidsplasser i det grønne skiftet må være kunnskapsintensive (Gran mfl., 2017, s.31). For å oppnå høy mobilitet og nullutslipp skal det elektrifiseres varebiler, busser, ferger og fiskebåter, og drives med biodrivstoff og biogass (Gran mfl., 2017, s.31). Norge har et internasjonalt konkurransefortrinn innenfor eksport av teknologien om batteridrevne ferje, siden de var de første som tok i bruk en slik teknologi. En antagelse sier at det kunne skapes en sysselsetting på 60000 i 2050 når fossile drivstoffer blir erstattet med slike teknologier (Gran mfl., 2017, s.31). Avfall Norge kom fram til at avfallsminimering, økt materialgjenvinning og økt levetid på produkter kan gi 40000 nye arbeidsplasser (Gran mfl., 2017, s.32).

For å vise frem eksempler på mulige miljøvennlige anvendelser innenfor visse bruksområder, henvises det til en undersøkelse av Innovasjon Norge 2015. Forventningene om at klimajobbene må være kunnskapsintensive, viser til at det er visse forventinger til sektoren. Flere organisasjoner har begynt å se etter potensielle muligheter for det grønne skiftet, og vises med noen eksempler til hvor mange klimavennlige arbeidsplasser som kunne ha blitt skapt. Med deres positive innstilling om å kunne skape miljøvennlige arbeidsplasser, viser rapporten ut ifra egne og andre sine beregninger dermed mulighetene til å kunne holde på nivået i sysselsettingen.

4.3.3 Et bredt spekter av tiltak må til

Rapporten forteller at grunnen til at potensialet ikke blir fullt brukt enda, er følgen av at de aktuelle teknologiene ikke er så lønnsomme, i tillegg til at det finnes barrierer som gjør at

også lønnsomme teknologier ikke tas nok i bruk (Gran mfl., 2017, s.35). Eksempler på barrierer er feil prising, altså at det er billigere å forurense, begrenset tilgang på kapital for å finansiere investeringer, innlåsing i en gammel teknologi. Noen utfordringer som kan oppstå, er vanskeligheter ved overføringen av teknologier fra forskning og utvikling til kommersialisering i markedet. Dette innebærer usikkerhet til produksjonskostnader, priser og graden av etterspørselen. Gjennom tiltak kan myndighetene bidra med å minske denne risikoen. Støtten til forskning og utvikling burde snues fra petroleumsrelatert forskning, til teknologier som er klimavennlige (Gran mfl., 2017, s.35).

Når det gjelder infrastruktur skriver rapporten at det offentlige må garantere nok investering som omhandler alt fra generelle tiltak som det å sikre de rette prisene i økonomien, for eksempel en CO₂-avgift, til mer sektorspesifikke tiltak (Gran mfl., 2017, s.35). Disse avgiftene kunne ha blitt brukt til forskning om klimavennlige teknologier (Gran mfl., 2017, s.35). Det offentlige innkjøpet er på 480 milliarder kroner i året. Etter beregninger ligger klimavennlig kjøp på 20 prosent og 2,4 millioner tonn. Det er stort behov for bedre administrering til strengere krav om hensyn til miljøet til statlige og kommunale innkjøpere. Når den offentlige sektoren planlegger, burde de tenke langsiktig og mot et lavutslippssamfunn. Høyere investeringer i miljøvennlig infrastruktur som for eksempel kollektivtransport, er også viktig for å minske utslipp (Gran mfl., 2017, s.37).

Det menes at det å kjempe for flere grønne arbeidsplasser fører til en bedre og lysere framtid (Gran mfl., 2017, s.38). Derfor er det et stort behov for gode og trygge jobber, med tanke på alt levende liv på jorden. Noe av utgangspunktet for rapporten er at den klimapolitikken vi har i dag, ikke virker som den burde. I tillegg trekkes det frem, at de fattigste som har minst skyld i klimautforandringen blir påvirket mest (Gran mfl., 2017, s.38). Norge har et dobbelt ansvar, som ligger både i store bidrag av klimagassutslipp, og som et land med mange muligheter til å gjennomføre ting annerledes. Omtrent 90 prosent av petroleumen i Norge eksporteres og forbrennes andre steder og er dermed ansvarlig for omtrent 1,5 prosent av verdens samlede (Gran mfl., 2017, s.38). Derfor sies det at det er viktig at saken blir tatt alvorlig, ikke minst med hensynet til Parisavtalen, bidraget til klimaendringene og FNs bærekraftsmål (Gran mfl., 2017, s.38). Det er et stort spørsmål om Norge kommer til å miste viktige inntekter ved nedtrappingen, men dette er noe som ikke er helt sikker, fordi framtiden ikke er avgjort av trender og utviklingsmønstre som er aktuelle i dag, i tillegg til de politiske avgjørelsene (Gran mfl., 2017, s.39).

De er veldig bevisst på å vise til at Norge har høy potensial innenfor naturgitte områder, og samtidig viser til barrierer som må fjernes for å kunne gjennomføre prosessen. Det å vise både til muligheter, og samtidig uttrykke bevisstheten om at ulike områder, som det offentlige, må bli med på omstillingen for å gjøre det mulig, gjør at teksten viser til helheten av utfordringen. Å henviser til hvorfor potensialet ikke blir fullt brukt enda, virker som en bevisstgjøring til leserne om at det ligger mange muligheter der ute, som bare må settes i gang ved de rette barriereendringer. Mye av mulige løsningene til rapporten, handler om at regjeringen skal legge til rette, likevel, skal verdiskapingen gjennomføres av næringsvirksomhetene. De gjør oppmerksom på at forskning er en viktig del i dette feltet, og noe som burde få mer støtte av det offentlige, samtidig som de henviser til hvordan det kan oppstå utfordringer i overgangen til kommersialiseringen av teknologier.

Som jeg nevnte tidligere, er koopterende prosesser en justeringsmekanisme, for at en autoritet kan garantere stabilitet ved fare for trusler (Jensen, 2010 s.199). I tillegg nevnte jeg forskningen til Hernes m.fl. (2003), om at Norge gjennom sine sterke korporative systemer, svekker miljøorganisasjoner, siden det er staten som organiserer dem inn det offentlige (Jensen, 2010 s.199). Noe som fører til at den offentlige styringen mister selvstendighet og frihet. I tillegg avradikaliseres organisasjonene av den omfangsrike og inkluderende staten, og gjør dem konforme og gir dem lite mulighet for opposisjon (Jensen, 2010 s.199).

Utfordringer som kan oppstå ved overføringen av teknologi fra forskning og utvikling til kommersialisering i markedet, er ifølge rapporten, usikkerheten til produksjonskostnader, priser og graden av etterspørselen. Å få satt i gang en vellykket koopterende prosess innenfor dette område, blir i rapporten støttet ved, at myndighetene kunne gi støtte til klimavennlige forskning og utvikling av teknologier, og dermed minsket risikoen for farer og trusler som kan oppstå. Ved å ha et støtteapparat som staten ved sin side, gjør at uforventede hendelser, som ekstra kostnader, kan bli møtt med garanti for stabilitet.

Rapporten kommer med forslag både om hvordan tiltakene kan bli anvendt, og hvordan de ulike inntektskildene kan bli brukt, slik som eksempelet om å innføre en CO2-avgift, der inntektene kunne ha blitt brukt til forskning om klimavennlige teknologier. Argumenter som: "å kjempe for flere klimajobber og grønne arbeidsplasser fører til en bedre og lysere framtid" (Gran mfl., 2017, s.38), gjør at man kan se håpet og nødvendigheten, om at tiltakene burde iverksettes. Det menes at klimapolitikken vi har i dag, ikke virker som den skal, og viser til at styringen vi har i dag burde forbedres. Angående det store spørsmålet, om nedtrappingen kommer til å føre til tap av viktige inntekter, beskrives i rapporten som noe usikkert, med en

begrunnelse om at fremtiden innebære andre utviklingsmønstre enn i dag, og er avhengig av politiske avgjørelser.

5.0 Konklusjon

Temaet for min bacheloroppgave har vært hvordan den norske økonomien blir påvirket gjennom fall og variasjoner i petroleumsinntektene, i tillegg til mulighetene Norge har for en miljøvennlig omstilling. Problemstillingen min var: Hvordan vil reduserte inntekter fra petroleumssektoren påvirke velferdsstaten? For å finne svar på dette, har jeg gjennomført en dokumentanalyse av et NOU-dokument og rapporten «100000 klimajobber». De to dokumentene, argumenterte for ulike effekter på den norske økonomien ved fall i inntektene fra olje og gass, i tillegg til utfordringer og løsninger gjennom ulike tiltak som blant annet høyere offentlige investeringer, høyere skattlegging og mer fokus på miljøvennlig forskning, for å kunne oppnå en vellykket grønn omstilling. For å analysere argumentene i de to dokumentene, brukte jeg Foucaults teorier om diskurs og makt, i tillegg til begrepene kooptering og diskurskooptering. Slik fant jeg ut at argumentasjonen gikk fra uthaling av petroleumsindustrien i NOU-en, til en oppfordring om at utfasingene burde begynne fortest mulig med mye fokus på gjenbruk av teknologi og kunnskap fra petroleumsindustrien, i tillegg til forventningene til bioøkonomien og andre grønne arbeidsplasser i rapporten «100000 klimajobber».

Angående de tre identifiserte effektene på den norske økonomien i NOU-en, er den første avhengig av god omstillingsevne i delene i økonomien, i tillegg til politisk medvirkning for at denne delen av fastlandsøkonomien kan omstilles til en annen virksomhet med like høy verdiskaping. I den andre effekten skjermes den norske økonomien ved etableringen av SPU og fondsmekanismen, i tillegg til handlingsregelen. Den tredje effekten bæres hovedsakelig av staten, der risikoen gradvis avtar når olje og gass utvinnes. Den økonomiske betydningen av risikoen for verdiene når oljen ligger uutvinnet, kommer ifølge utredningen til å avta ytterligere.

Rapporten «100000 klimajobber» viser at vi kan fase ut den norske petroleumsproduksjonen, og likevel klare å opprettholde velferdsstaten. I tillegg at vi kan skape klimajobber som er med på å minske klimagassutslippene, gjøre landet mer robust til de som blir fristilt fra petroleumssektoren. Ifølge rapporten finnes det en god del studier som tar for seg utviklingen av en økonomi som er mindre fossilavhengig, der man jobber mot et lavutslippssamfunn og tar ressursene fra en reduserende petroleumsvirksomhet. Felles for disse er at mange har fokus

på fornybar energi, som offshore vind, transport (renere drivstoff) og bygg (miljøvennlige). Norge har naturgitte forutsetninger og gode tilganger til ressurser som er nødvendig for dette, som vekst i bioøkonomien (Solberg, I. & Valseth, M. 2016). Siden en av de store mulighetene i omstillingen er å ha fokus på havet, er det viktig at det finnes grunnlag for liv i havet. Derfor henviser rapporten til at forurensing og oppvarming av havet er noen av følgene til CO₂ utslipp, i tillegg til at det finnes en begrensning til hvor mye vi kan høste fra naturen, som gjør at vi ikke bare er ansvarlig overfor naturen, men også overfor levestilene til oss og andre. Beregningene i rapporten, viser at det er mulig å finansiere høyere offentlige investeringer for å kunne sikre full sysselsetting ved en nedbygging av petroleumssektoren.

Gjennom denne oppgaven har det dukket opp mange spørsmål. Videre forskning kunne derfor innebære å studere hvordan utviklingen av den grønne omstillingen kan føre til enda flere muligheter som kan tas i bruk når utfasingen settes i gang, i tillegg til å prøve ut tiltakene i enda høyere grad enn i dag, for å kunne se i hvor stor grad tiltakene faktisk kommer til å fungere. Jeg lurer også på hvor langt prosessen har kommet i gang, og hvilke nye barrierer eller muligheter som har dukket opp siden dokumentene har blitt publisert. Det er store ord, å si, at vi skal forandre verden, men dokumentene viste at et fall i petroleumsinntektene kan bli håndtert av den norske økonomien, i tillegg til at Norge har store muligheter for en grønn omstilling.

6.0 Referanse

- Bildekilde: Forside bilde. Hentet 24.04.20 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/okonomi-og-budsjett/id931/>
- Boeije, H. (2010) *Analysis in Qualitative Research*. London: SAGE Publications Ltd.
- Gran, B. & Ibenholt, K. & Røtnes, R. & Tofteng, M. (2017). *100 000 klimajobber* (Samfunnsøkonomisk Analyse rapport 63/2017). Hentet 03.03.20 fra <https://static1.squarespace.com/static/576280dd6b8f5b9b197512ef/t/591146dc20099e9625a557d1/1494304483327/R63-2017+100+000+Klimajobber.pdf>
- Høibjerg, G.R. (2019). *Statens rolle i offentlig innovasjon*. Stat og styring, 1(1) 12. Hentet 10.03.20 fra https://www.idunn.no/file/pdf/67114016/statens_rolle_i_offentlig_innovasjon.pdf
- Jansen, I. (2008). Discourse analysis and Foucault's "Archaeology of knowledge". *International Journal of Caring Sciences*, 1(3) 108-109. Hentet 13.04.20 fra <https://core.ac.uk/download/pdf/27236593.pdf>
- Jensen, L.C. (2010). *Norsk oljeboring for å hjelpe miljøet: Diskurskooptering som nytt analytisk begrep*. Universitetsforlag AS, 3(1) 187-200. Hentet 17.04.20 fra <https://www.idunn.no/file/pdf/43626403/art04.pdf>
- NOU 2018:12 (2018). *Energiaksjer i Statens pensjonsfond utland*. Kapittel 6: *Risiko for norsk økonomi ved fall i inntektene fra olje og gass*. Hentet 03.03.20 fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/b02e40ca0e89494288acbe3ddfc4d13a/nou/pdfs/nou201820180012000dddpdfs.pdf>
- Solberg, I. & Valseth, M. (2016). *Bioøkonomi og det grønne skiftet*. Universitetsforlag AS, 32(1), 231-237. Hentet 18.04.20 fra

https://www.idunn.no/file/pdf/66918745/biooekonomi_og_det_groenne_skiftet.pdf

- Tjora, A. (2017) *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Fagbokforlag Gyldendal Norsk Forlag AS.

